

Geachte leden van de Programmacommissie,

Met nieuwe Tweede Kamer verkiezingen in het vooruitzicht dit najaar, buigt uw partij zich momenteel over de actuele maatschappelijke vraagstukken die uw aandacht vragen en invulling geven aan uw (nieuwe) verkiezingsprogramma. Graag zouden wij als INEA (het landelijk expertisecentrum interlandelijke adoptie)¹ onze kennis, standpunten en adviezen met u delen. INEA is de centrale plek waar alle interlandelijk geadopteerden terecht kunnen voor ondersteuning bij vragen over afstand, inderlandelijke adoptie of afkomst, met bijzondere aandacht voor diegenen die rondom hun afstand en adoptie problemen ervaren. Deze ondersteuning is nodig voor onder andere de complexiteit van de ervaringen van interlandelijk geadopteerden en de behoefte aan hulp om hun welzijn en identiteitsvorming te bevorderen.

Dat interlandelijke adoptie een actueel, belangrijk en bewogen onderwerp is blijkt onder andere uit de ontwikkelingen op dit gebied de afgelopen jaren. In 2019 heeft de minister voor Rechtsbescherming naar aanleiding van meerdere Wob-verzoeken, mediaberichten en geluiden van geadopteerden zelf een onafhankelijke commissie ingesteld die onderzoek heeft verricht naar mogelijke misstanden die in het verleden bij interlandelijke adopties hebben plaatsgevonden. Deze commissie heeft ook onderzocht wat de rol van de Nederlandse overheid hierbij is geweest.² Het algemene beeld dat uit dit onderzoek naar voren komt, is dat er ernstige misstanden hebben plaatsgevonden en dat de Nederlandse overheid en de bemiddelaars daar niet effectief tegen hebben opgetreden. Zij hebben de belangen van adoptieouders laten prevaleren en zijn daardoor tekortgeschoten in het behartigen van de belangen van zowel geadopteerden als hun geboortelouders.³

De vastgestelde misstanden zijn niet terug te draaien. Wat we wel kunnen doen is ervoor zorgen dat de gevolgen van de misstanden voldoende aandacht krijgen en mogelijke misstanden in de toekomst worden voorkomen.⁴ Om dit te bewerkstelligen is het cruciaal dat er meer aandacht komt voor deze doelgroep in het maatschappelijke debat, in de politiek en in het beleid. Er dient een balans gevonden te worden tussen het beschermen van kinderrechten en het waarborgen van ethische praktijken, waarbij het belang van het kind boven het belang van de wensouder zou moeten prevaleren.⁵ Bovenal moet er betere en gespecialiseerde ondersteuning komen voor interlandelijk geadopteerden, waarbij zij geholpen worden bij de toegang tot hun dossiers, de zoektocht naar hun afstamming en herkomst, het vinden van passende psychosociale hulp en juridische ondersteuning.

INEA zet zich in voor die belangen en behoeften van interlandelijk geadopteerden maar sommige zaken liggen buiten onze macht. Daarom doen wij nu een beroep op u. De overheid heeft namelijk met het verstrekken van subsidie aan INEA een begin gemaakt met het nemen van verantwoordelijkheid voor frauduleuze en onwettige adopties enerzijds, anderzijds is een structurele samenwerking met diezelfde overheid noodzakelijk om aan de hand van voortschrijdend inzicht de belangen van geadopteerden op zinvol niveau te blijven behartigen. Hierom willen wij aandacht vragen voor onze standpunten en adviezen voor uw verkiezingsprogramma, omtrent interlandelijke adoptie en gezien de actuele ontwikkelingen. Wij willen u bij vooraan danken voor de genomen tijd en moeite.

¹ Ingesteld naar aanleiding van een aanbeveling gegeven door de commissie Joustra.

² Rapport: Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), p. 9.

³ Rapport: Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), p. 133.

⁴ Rapport: Commissie onderzoek interlandelijke adoptie (2021), p. 139.

⁵ Verdrag inzake de rechten van het Kind (1989), art. 3.

Ondersteuning bij zoektochten

Zoektochten naar verwanten en herkomst zijn vaak complex en gaan gepaard met uitdagingen op allerlei vlakken, zoals het daadwerkelijk kunnen vinden van biologische familie tot emoties die kunnen opspelen in een zoekproces.⁶ Geadopteerden hebben behoefte aan zorg voor, tijdens en na hun zoektocht, ook voor familieleden.⁷ Om dit te bewerkstelligen adviseert INEA het volgende:

- Geadopteerden kunnen gratis DNA-kits aanvragen bij INEA, omdat deze cruciaal zijn voor antwoorden in de zoektocht naar afstamming en herkomst. Vanuit de doelgroep is gebleken dat hier grote behoefte aan is. Om dit te bekostigen is aanvullende subsidie nodig.
- Geadopteerden kunnen zich gratis aanmelden bij (internationale) DNA-databanken.⁸
- Geadopteerden met afstammingsvragen kunnen bijzonder/aanvullend verlof opnemen om een rootsreis te maken en/of relevante instanties te bezoeken in land van herkomst (denk bijvoorbeeld aan ambassades en gemeentehuizen), aangezien adoptieouders ook maximaal 6 weken bijzonder verlof krijgen wanneer zij een kind adopteren (in aanvulling op het ouderschapsverlof).

Ondersteuning bij dossiers

Bij het zoeken van afstammingsinformatie zal blijken dat er op allerlei locaties en bij diverse instanties in binnen- en buitenland informatie te vinden is. Interlandelijk geadopteerden kunnen slecht toegang krijgen tot buitenlandse dossiers en de informatie die ze vinden is vaak incompleet, onjuist en soms lastig te interpreteren. Ook de in Nederland beschikbare adoptieinformatie is versnipperd en soms moeilijk te vinden. Geadopteerden hebben daarom betere ondersteuning nodig bij de toegang tot, en de interpretatie van afstammingsinformatie en adoptiedossiers. Om dit te bewerkstelligen adviseert INEA het volgende:

- Afstammingsgegevens en dossiers van interlandelijk geadopteerden worden onder geen enkele voorwaarde vernietigd.
- Inzage van afstammingsgegevens en dossiers bij dossierhoudende organisaties in Nederland moet altijd kosteloos zijn.
- Dossiershouders die inzage faciliteren, bieden interlandelijk geadopteerden kosteloze ondersteuning aan bij het bekijken en interpreteren van de afstammingsgegevens en stukken.
- Een geadopteerde kan kosteloos een tolk inschakelen bij het vertalen van stukken met afstammingsgegevens uit het land van herkomst.
- Een geadopteerde kan bij een missende of foutieve geboorteakte kosteloos een verzoek indienen bij de rechtbank met behulp van een advocaat, om een vervangende geboorteakte aan te vragen.
- Er wordt door dossierhoudende instanties geen onderscheid gemaakt tussen het ouderdeel en het kinddeel van een dossier.⁹ Dit is momenteel nog wel het geval, waardoor geadopteerden geen toegang hebben tot delen van hun afstammingsinformatie. In de rechtspraak is bepaald dat het recht van een geadopteerde op afstammingsinformatie

⁶ Bouwstenen voor de ontwikkeling van het expertisecentrum interlandelijke adoptie (2022), p. 15.

⁷ Wensen voor het expertisecentrum Interlandelijke adoptie (2021), p. 7.

⁸ Aan het gebruik van internationale DNA-databanken kunnen mogelijk privacy risico's verbonden zijn.

<https://fiom.nl/internationale-dna-databanken/privacy-internationale-dna-databanken>

⁹ Wet opnemning buitenlandse kinderen ter adoptie, art. 17B.

zwaarder weegt dan het recht van adoptiefouders of andere betrokken partijen bij de adoptie. Dit heeft tot gevolg dat een geadopteerde altijd recht heeft op inzage in het adoptiedossier, ook als de rechten van anderen daarbij in het geding zijn.

Psychosociale ondersteuning

Afstand en adoptie zijn ingrijpende gebeurtenissen in een belangrijke (vroege) fase in de ontwikkeling van een kind. Geadopteerden melden vaker dan niet-geadopteerden gebruik te maken van psychische zorg. Ook blijkt dat geadopteerden vaker gevoelens van eenzaamheid en neerslachtigheid ervaren dan niet-geadopteerden.¹⁰ Geadopteerden geven aan dat de standaard (GGZ)hulp niet altijd volstaat en dat meer specifieke hulp gericht op geadopteerden gewenst is.¹¹ Zij hebben daarom betere ondersteuning nodig bij levensvragen en psychosociale vraagstukken die samenhangen met adoptie in alle levensfasen. Om dit te bewerkstelligen adviseert INEA het volgende:

- Er is binnen de geestelijke gezondheidszorg aandacht en erkenning voor de gevolgen van afstand en adoptie, waarbij adoptiesensitief hulp wordt verleend. Adoptieproblematiek is een gegronde en legitieme reden voor een verwijzing naar een specialist.
- Geadopteerden kunnen vergoeding krijgen voor specialistische zorg van onder meer zelfstandige adoptiecoaches en psychologenpraktijken die niet onder de reguliere zorgverzekering vallen.
- Geadopteerden kunnen overal in Nederland aanspraak doen op adoptiespecifieke hulpverlening. Wanneer er schaarste bestaat in een bepaalde regio, wordt hier aandacht voor gevraagd en mogelijk subsidie voor versterkt.
- Er wordt binnen de geestelijke gezondheidszorg gewerkt aan het verdiepen van kennis over adoptiespecifieke problemen, hulpvragen en behandelingen. Daarnaast wordt er awareness gecreëerd over de impact van afstand en adoptie zodat adoptieproblematiek bij hulpzoekenden sneller kan worden herkend en beter kan worden behandeld.

Juridische ondersteuning

Veel van de thema's en onderwerpen waarover interlandelijk geadopteerden vragen kunnen hebben, bevatten een juridische component. Geadopteerden geven aan niet altijd te weten waar ze terecht kunnen met juridische vragen, dat bij instanties vaak specialistische kennis ontbreekt over juridische procedures rondom adoptievragen en juridische procedures vaak grote financiële gevolgen met zich mee brengen.¹² Nu vaststaat dat de Nederlandse overheid onvoldoende heeft gedaan om interlandelijk geadopteerden te beschermen, is het belangrijk om hen op juridisch, politiek en beleidsmatig gebied te ondersteunen. Om dit te bewerkstelligen adviseert INEA het volgende:

- Geadopteerden kunnen kosteloos hun voor- en achternaam wijzigen (analoog aan de regeling voor transpersonen en nazaten van tot slaaf gemaakten).
- Voor behoud van identiteit wordt vastgelegd dat de geboortenaam van geadopteerden niet mag worden gewijzigd tot ze daar zelfstandig over kunnen beslissen (vanaf 18 jaar), aangezien dit het meest wezenlijke is wat zij naast hun afkomst bij zich kunnen dragen.

¹⁰ CBS: Interlandelijke adoptie in Nederland (2021), figuur 3.4.1.

¹¹ Wensen voor het expertisecentrum Interlandelijke adoptie (2021), p. 7.

¹² Wensen voor het expertisecentrum Interlandelijke adoptie (2021), p. 7.

- Geadopteerden kunnen in een relatief eenvoudig proces, waarbij de bewijslast niet onevenredig hoog is gezien de omstandigheden, hun geboorteplaats en/of geboortedatum wijzigen.
- Een adoptie kan worden herroepen vanaf meerderjarigheid van een interlandelijk geadopteerde (niet enkel op 20-, 21-, of 22-jarige leeftijd), waardoor de regeling tot het herroepen van de adoptie aansluit op de Europese wetgeving en de jurisprudentie omtrent het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven.¹³
- Geadopteerden raken niet tussen wal en schip wanneer gegevens over hun afstamming en adoptie missen of onjuist zijn vermeld en waardoor zij problemen ondervinden op het gebied van processen, administraties en registraties. Overheidssystemen en -processen worden zo ingericht dat zij deze hiaten opvangen.
- Het is voor alle interlandelijk geadopteerden mogelijk om toegang tot juridische bijstand te krijgen. Hierbij kunnen inlichtingen worden gegeven, gerechtelijke procedures worden gestart of andere ondersteuning worden geboden door een advocaat over bijvoorbeeld identiteitsherstel, afstammingsvragen of privacywetgeving. Wanneer de eigen financiële middelen van een interlandelijk geadopteerde ontoereikend zijn, wordt deze bijstand vergoed.
- Een materiële vorm van herstel, bijvoorbeeld in de vorm van een compensatiefonds, kan voor interlandelijk geadopteerden waardevol zijn. Dit in lijn met regelingen die de Nederlandse overheid al eerder heeft getroffen, als het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Asbestfonds. Zo zou de overheid de verantwoordelijkheid op zich kunnen nemen en de interlandelijk geadopteerden financieel kunnen compenseren voor de gevolgen die zij ervaren door de misstanden die hebben plaatsgevonden.

Samenvattend komen wij tot drie algemene actiepunten die betrekking hebben op interlandelijke adoptie:

1. Het belang van het kind moet ten alle tijden prevaleren boven het belang van de wensouder(s).
2. Een geadopteerde moet altijd toegang hebben tot afstammingsinformatie, psychosociale ondersteuning en juridische ondersteuning.
3. Het is belangrijk dat de Nederlandse overheid haar verantwoordelijkheid blijft nemen voor de misstanden die hebben plaatsgevonden, door enerzijds de gevolgen van de misstanden te compenseren en anderzijds zich in te zetten om misstanden in de toekomst ten alle tijden te voorkomen.

Ter overweging: wanneer er geen garantie kan worden geboden dat misstanden in het proces van interlandelijke adoptie in de toekomst worden voorkomen, is het de vraag of het optuigen van een nieuw faciliterend orgaan ethisch te verantwoorden en wenselijk is.

¹³ Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950), art. 8.